

Współczesna Gospodarka

Contemporary Economy
Electronic Scientific Journal
[Współczesna Gospodarka \(ug.edu.pl\)](http://WspolczesnaGospodarka.ug.edu.pl)

Vol.19 Issue 1 (2025) 75-88
ISSN2082-677X
DOI [10.26881/wg.2025.1.06](https://doi.org/10.26881/wg.2025.1.06)

PIENIĄDZ A WALUTA: ALTERNATYWY WOBEC CENTRALNYCH WALUT PAŃSTWOWYCH, CZYLI O WSPÓŁCZESNEJ DENACJO- NALIZACJI ŚRODKÓW PŁATNICZYCH

Maciej Urbańczyk

Streszczenie

Cel. Artykuł koncentruje się na analizie współczesnego rozumienia pieniądza i waluty oraz prezentuje alternatywne formy środków płatniczych. Przedmiotem badań jest zjawisko denacjonalizacji pieniądza w kontekście kryptowalut (zwłaszcza Bitcoina) i wewnętrznych walut korporacyjnych, zaś głównym celem – ocena stabilności i funkcjonalności tych rozwiązań na tle walut państwowych.

Metoda. W opracowaniu zastosowano metodę przeglądu literatury oraz analizę porównawczą wybranych przykładów (Bitcoin, programy lojalnościowe m.in. InPost, Żabka, McDonald's). Uwzględniono zarówno aspekty ekonomiczne, jak i technologiczne, by ukazać wieloaspektowość poruszanego zagadnienia.

Wyniki. Badania wskazują, że Bitcoin posiada wiele cech dobrego pieniądza (ograniczona podaż, niezależność od władz centralnych), lecz ograniczenia technologiczne spowalniają jego upowszechnienie. Waluty sklepowe mogą zwiększać lojalność klientów, ale funkcjonują jedynie w zamkniętych ekosystemach, co wyklucza je z kategorii uniwersalnego środka wymiany. W efekcie całkowita denacjonalizacja pieniądza pozostaje wciąż koncepcją teoretyczną, a praktyczne alternatywy mają zarówno szanse, jak i istotne ograniczenia.

Słowa kluczowe: pieniądz, waluta, denacjonalizacja, austriacka szkoła ekonomii, waluty cyfrowe

Klasyfikacja JEL: E42, E31, E51, G21, O33

Wstęp

Styczność z systemem edukacji w Polsce budzić może wiele zastrzeżeń, zarówno ze strony uczniów, jak i nauczycieli. Ci pierwsi uczeni są często umiejętności oderwanych od świata realnego, podczas gdy drudzy niejako odgórnie krępowani są w zakresie przekazywanej wiedzy. W konsekwencji prowadzi to do coraz większej stagnacji intelektualnej w obu grupach, nie mających systemowych możliwości do indywidualnego podejścia do nauki. Jednym z tak

zaniedbywanych elementów jest pieniądź w naukach ekonomicznych, służący tam jedynie za tło działań gospodarczych¹. Podejście to może budzić wątpliwości, gdyż ten pośredni środek wymiany nie tylko towarzyszy miliardom ludzi na całym świecie każdego dnia, umożliwiając dokonywanie transakcji, lecz w ostatnich latach nieustannie się rozwija, przybierając nowe formy. Niniejszy artykuł ma na celu pochylić się nad istotą pieniądza we współczesnej gospodarce i tym, w jaki sposób jego pewna denacjonalizacja² jednocześnie nastąpiła oraz zawiódła. Dodatkowo ukazana zostanie różnica między walutą, będącą narzuconym przez państwo środkiem płatniczym, a mogącym powstać oddolnie pieniądzem. Niniejsza analiza koncentrować się będzie wokół pytań dotyczących potencjału współczesnych alternatyw dla tradycyjnych walut państwowych. Szczególnie istotne będzie ustalenie, czy takie środki jak Bitcoin lub waluty sklepowe mają realną szansę na pełnienie funkcji powszechnie akceptowanego pieniądza oraz jakie ich cechy – takie jak podaż, technologiczna funkcjonalność oraz niezależność od władz centralnych – determinują ich efektywność i stabilność. Warto także zastanowić się na ile mogą stanowić rzeczywiste urzeczywistnienie idei denacjonalizacji pieniądza, postulowanej m.in. przez Friedricha Augusta von Hayeka, a jakie bariery ograniczają możliwość wdrożenia tej koncepcji w praktyce. Całość skupi się również na ekonomicznych i politycznych konsekwencjach różnego podejścia do pieniądza, z uwzględnieniem znaczenia stabilności systemu monetarnego, przybliżając jednocześnie alternatywy, w postaci kryptowalut czy wewnętrznych walut sklepowych.

1. Pieniądź a waluta

W języku potocznym bardzo częste zdaje się być zamienne stosowanie słowa “pieniądz” oraz “waluta”. Potwierdzenie tego znaleźć można również w źródłach internetowych, gdzie oba wyrazy widnieją jako swoje synonimy³. Jednak nazewnictwo to może być mało precyzyjne oraz wprowadzające w błąd. Zgodnie z definicją, waluta to “system pieniężny, który jest używany w danym kraju lub regionie. Stanowi środek rozliczeniowy i środek regulowania płatności w transakcjach międzynarodowych”⁴ oraz “jednostka monetarna w danym kraju”⁵. Pieniądź natomiast to “powszechnie akceptowany środek płatniczy”⁶, co zgodne jest z myślą

¹ Rothbard M., *Złoto, banki, ludzie – krótka historia pieniądza*, Fijorr Publishing, Warszawa 2016 – przedmowa autorstwa Machaj M., s. 5 – 21.

² W ramach niniejszej pracy denacjonalizacja rozumiana jest jako środki pośrednie wymiany, nie będące pod bezpośrednią rządową kontrolą.

³ [synonim.net, Pieniądz](https://synonim.net/synonim/pieni%C4%85dz), źródło: <https://synonim.net/synonim/pieni%C4%85dz> [dostęp: 14.10.2024 r.].

⁴ INFOR, *Waluta*, źródło: <https://www.infor.pl/slownik/biznes/5805933,waluta.html> [dostęp: 14.10.2024 r.].

⁵ Słownik Języka Polskiego, *Waluta*, źródło: <https://sjp.pl/waluta> [dostęp: 14.10.2024 r.].

⁶ Słownik Języka Polskiego, *Pieniądz*, źródło: <https://sjp.pl/pieni%C4%85dz> [dostęp: 14.10.2024 r.].

Misesa, który nie uważał go za twór państwa, lecz powstający na drodze naturalnej ewolucji rynku, gdy jeden z towarów staje się powszechnie akceptowanym środkiem wymiany⁷. Zatem można założyć, że za pieniądź może posłużyć dowolna rzecz, która jest powszechnie akceptowanym środkiem pośrednim wymiany. W konsekwencji *walutę* rozumieć można jako zracjonalizowaną formę pieniądza, narzuconą przez rząd na terytorium danego kraju, którego jest legalnym środkiem płatniczym, podczas gdy *pieniądz* może powstać oddolnie – zostać odkrytym, a nie wynalezionym. Zrozumienie różnicy między tymi pojęciami jest kluczowe dla analizy funkcjonowania współczesnej gospodarki. Pieniądz, jako naturalny rezultat wymiany rynkowej, oraz waluta, jako narzędzie regulacyjne, odgrywają różne, ale komplementarne role. W pewnym uproszczeniu można powiedzieć, że waluta jest pieniądzem⁸, ale pieniądź nie zawsze musi być walutą.

2. Dobry pieniądź

Prawdopodobnie najwięcej zwolenników twardego pieniądza, opartego na standardzie złota, znaleźć można wśród przedstawicieli austriackiej szkoły ekonomii. W opozycji do nich można z kolei postawić keynesistów oraz monetarystów ze szkoły chicagowskiej, których to interwencjonistyczne myśli monetarne dominują we współczesnym dyskursie zarówno politycznym, jak i ekonomicznym. Celem niniejszego akapitu nie jest przybliżenie perspektywy Johna Maynarda Keynesa czy Milтона Friedmana, lecz postawienie tezy, z którą obaj panowie mogliby zgodzić się w większym, bądź mniejszym stopniu: *pieniądz oparty na standardzie złota nie musi być lepszy niż pieniądź nie posiadający żadnego oparcia w dobrach materialnych*⁹. Twierdzenie to, wbrew pozorom, posiada w sobie ziarno prawdy. Złoto jest (czy raczej było) pieniądzem twardym, ponieważ posiada bardzo dobry stosunek przepływów do zapasów¹⁰, w konsekwencji czego nie sposób w krótkim okresie zwiększyć gwałtownie jego podaży. Prócz tego jednak jedną z najważniejszych cech pieniądza, musi być jego ogólna akceptacja przez ludzi się nim posługujących. Specjalnie nie jest używane w tym miejscu słowo "społeczeństwo", gdyż ono – jako twór kolektywny – nie posiada możliwości podejmowania decyzji. Je podejmować mogą jedynie poszczególne jednostki składające się na to społeczeń-

⁷ Więcej na ten temat w Mises L., *Teoria pieniądza i kredytu*.

⁸ Celowo pomija się w tym miejscu sytuację, gdy oficjalna waluta danego państwa zostaje odrzucona przez obywateli i zastąpiona innym środkiem płatniczym.

⁹ Zarówno Keynes, jak i Friedman prawdopodobnie uznaliby postawioną w ten sposób tezę za zbyt zachowawczą, gdyż uważali standard złota za relikty przeszłości. Trafniejsze mogłoby być "pieniądz fiducjarny jest lepszy od pieniądza opartego na złocie".

¹⁰ Swissgoldsafe, *Stock-to-flow ratio*, źródło:

<https://swissgoldsafe.ch/en/additional-information/fundamentals-precious-metals/stock-to-flow-ratio/> [dostęp: 14.10.2024 r.].

stwo, lecz wciąż mogące wybierać różne ścieżki. “Społeczeństwo jest po prostu grupą jednostek zamieszkujących ten sam obszar geograficzny w tym samym czasie. Wartości i działania każdej z tych jednostek zależą od jej poglądów [...]”¹¹. Jeśli w ramach naturalnych procesów rynkowych wyłoni się pieniądz papierowy, którego potencjalny emitent będzie w stanie zachować restrykcyjną politykę monetarną, jego stabilność oraz wartość realna wcale nie musi odbiegać od metali szlachetnych. Takie podejście zakłada, że odpowiedzialna polityka fiskalna i monetarna mogą zapewnić stabilność nawet walucie bez parytetu ze złotem (bądź innym zasobem rzadkim), co ma pewne historyczne precedensy. Chociażby niemiecka marka po reformie walutowej w 1948 r. oraz upadku systemu z Bretton Woods w 1971 r. (w dużej mierze dzięki znacznej niezależności Bundesbanku od rządu) była w stanie przez długie lata w znacznej mierze opierać się inflacji¹². Nie oznacza to oczywiście, że waluta Niemiec była wolna od wad, jednak na tle większości ówczesnych państw, stanowiła niewielki krok we właściwą stronę – przynajmniej do czasu utworzenia euro, które to zaprzepaściło całą przebytą drogę w stronę niezależnego od rządu pieniądza narodowego¹³. “Istnieją nieuniknione i pod wieloma względami fatalne logiczne powiązania między unią walutową, a polityczną. I tak na przykład unia walutowa [...] nieuchronnie wymaga wprowadzenia centralnej polityki pieniężnej, finansowej, stóp procentowych oraz polityki walutowej. Sama koordynacja polityki krajowej nie wystarczy. Oznacza to, że każdy, kto chce europejskiej unii walutowej, musi również chcieć europejskiego państwa centralnego. Wszystko inne jest teoretyczną brednią i przejawem niedojrzałości teorii państwa i teorii pieniądza. Europejska Unia Walutowa jest zatem decyzją polityczną, a nie gospodarczą.”¹⁴.

To właśnie subiektywna ocena wartości środka wymiany nadaje mu wartość, a w przypadku jakichkolwiek problemów, uczestnicy rynku mogą przenieść się na alternatywną formę pieniądza. Jest to oczywiście teza czysto teoretyczna. Tak samo w teorii zwiększenie podatków mogłoby doprowadzić do zmniejszenia ilości pieniądza w obiegu, a w konsekwencji do spadku inflacji – gdyby rząd był w stanie powstrzymać się od wydatków, na rzecz oszczędności, której jedynym celem byłaby poprawa sytuacji gospodarczej kraju. Póki co jednak, scenariusz taki zdaje się być wielce nieprawdopodobny. Centralizacja decyzji monetarnych z natury prowadzi do nadużyć. “Zakładając, że kontrola podaży pieniądza pozwala rządowi każdego kraju zapewnić pełne zatrudnienie oraz daje mu kontrolę nad cenami, teoria moneta-

¹¹ Tannehill L. oraz Tannehill M., *Rynek i wolność*, Fijorr Publishing, Warszawa, s. 261.

¹² Bagus P., *Tragedia Euro*, Fundacja Instytut Ludwiga von Misesa, Kraków 2011, s. 19 – 25.

¹³ Kompleksowo temat szkodliwości strefy euro omawiany jest w Bagus P., *Tragedia Euro*, Fundacja Instytut Ludwiga von Misesa, Kraków 2011.

¹⁴ R. Baader, *Koniec pieniądza papierowego*, Warszawa 2022, s.143

ryzmu, podobnie jak keynesizm, zachęca rządy, a w praktyce wręcz je zobowiązuje do sprawowania monopolistycznej kontroli nad pieniądzem”¹⁵. Z tego też względu niemożliwym zdaje się być uniknięcie inflacji oraz stabilność monetarna w przypadku waluty centralnie sterowanej – pokusa interwencji jest zbyt silna. Rząd, będąc monopolistą, nie musi obawiać się konkurencji w postaci obcych walut, gdyż może zakazać ich stosowania w celach obračunkowych na terenie pod swoją jurysdykcją. Trzeba przy tym zaznaczyć, że władza państwowa jest monopolistą najgorszego typu, gdyż jest przymusowa, mając wyłączność na legalne stosowanie przemocy¹⁶. Tego typu gracz, wyłączony z zasad gry, stanowi zagrożenie dla wszystkich osób korzystających z jego usług, w przeciwieństwie do monopolu powstających na zasadach wolnego rynku. One nie tylko zostały wyłonię za sprawą oferowania najlepszych możliwych usług w najlepszych cenach, ale nadal posiadają wyłączność tylko na jeden, bądź kilka typów towarów. Tym samym jedyny producent gier planszowych wciąż musi walczyć o uwagę konsumenta z przemysłem filmowym, gramami komputerowymi czy nawet parkami rozrywki. Dodatkowo oddolnie zmuszany jest do ciągłego dostarczania usług na tym samym, bądź wyższym poziomie, jeśli chce zachować wypracowaną pozycję i nie dopuścić do powstania konkurencji. Niestety państwo nie musi obawiać się mechanizmów samoregulacji rynkowej, przez co waluta fiat (twórz z niczego¹⁷) emitowana przez nie zawsze będzie podatna na spadek wartości. Rządy mają zbyt często pokusę finansowania swoich wydatków przez emisję pieniędzy, co prowadzi do deprecjacji waluty. Diagnoza ta była wielokrotnie potwierdzana w historii, np. w przypadku hiperinflacji w Niemczech w latach 20. XX wieku¹⁸ czy w Zimbabwe w latach 2000¹⁹.

Można zatem jednocześnie przyjąć teoretyczne założenia postawionej na początku tezy, zarazem odrzucając ją z perspektywy praktycznej. O ile subiektywna teoria wartości

¹⁵ G. Gilder, *Standard złota w epoce pieniądza cyfrowego*, Fijorr Publishing, Warszawa 2015, s. 32.

¹⁶ Chociaż przedstawione stanowisko odnosi się do charakterystyki państwa jako monopolisty siłowego w rozumieniu ekonomii szkoły austriackiej, należy pamiętać, że istnieją również inne szkoły ekonomiczne, które postrzegają rolę państwa odmiennie. Ekonomia instytucjonalna podkreśla, że państwo odgrywa istotną rolę w zapewnianiu ram rynku oraz stabilności gospodarczej, a podejmowanie przez nie interwencji monetarnych może być niezbędne do łagodzenia cykli koniunkturalnych i zapewniania dobrobytu społecznego. Z kolei keynesiści argumentują, że aktywna polityka monetarna i fiskalna państwa może stabilizować gospodarkę, szczególnie w okresach kryzysowych, minimalizując negatywne skutki społeczne, które mogłyby wynikać z całkowicie rynkowej regulacji pieniądza.

¹⁷A. Sopoćko, *Pieniądz jedno pokolenie później*, s. 1, źródło: <https://publikacje.pan.pl/Content/116686/PDF/19Sopo%C4%87ko.pdf>, [dostęp: 14.10.2024 r.].

¹⁸ WielkaHistoria, *Hiperinflacja w Republice Weimarskiej. Co sprawiło, że inflacja w Niemczech wzrosła do 30 000 procent miesięcznie?*, źródło: <https://wielkahistoria.pl/hiperinflacja-w-republice-weimarskiej-co-sprawilo-ze-inflacja-w-niemczech-wzroslo-do-30-000-procent-miesiecznie/> autor: Harald Jähner, [dostęp: 14.10.2024 r.].

¹⁹ Instytut Misesa, *Hiperinflacja w Zimbabwe*, źródło: <https://mises.pl/storage/files/articles/2014/07/coomer-gstraunthaler-hiperinflacja-w-zimbabwe.pdf> autor: Jauzon Coomer, Thomas Gstraunthaler, [dostęp: 14.10.2024 r.].

przemawia za możliwością istnienia stabilnych walut fiducjarnych, tak z całą pewnością nie będą one tworam narodowymi. Znając powyższe wymogi oraz założenia, można zauważyć, że naturalne traktowanie złota jako twardego pieniądza opiera się na jego odporności na manipulację; tworzy ono odgórne ograniczenia, których nie sposób obejść. Sztuczne wytworzenie złota wciąż pozostaje nieopłacalne²⁰, podobnie jak wydobywanie złóż ukrytych pod oceanami²¹. Jednocześnie, rynek w poszukiwaniu odpowiedzi na nieefektywne waluty państwowe wypracował ciekawe, chociaż nieidealne – a miejscami wręcz operujące na równie szkodliwych zasadach działania – alternatywy.

3. Bitcoin

Bitcoin jest pierwszą i jednocześnie najpopularniejszą kryptowalutą, przez co – a może raczej dzięki czemu – spełnia cechy dobrego pieniądza. Oznacza to, że posiada zdolność do płynnej wymiany, niezależnie od:

- skali – można go z łatwością dzielić na mniejsze jednostki oraz łączyć w większe;
- lokalizacji – jako środek cyfrowy jest niezwykle łatwy w transporcie oraz przechowywaniu;
- czasu – mimo krótkookresowych (niekiedy znacznych) wahań cenowych, w dłuższej perspektywie jest dobrym środkiem przechowywania wartości²².

Co warto zaznaczyć, Bitcoin – w przeciwieństwie do walut fiducjarnych, a w podobieństwie do metali szlachetnych – posiada odgórny limit ilościowy. Jest zasobem skończonym, którego podaż nigdy nie przekroczy 21 milionów jednostek. Sam proces wydobywania, którego nie da się przyspieszyć, ma zostać zakończony w okolicach roku 2140²³.

Kwestią bardziej kontrowersyjną jest uznanie jego powszechnej akceptowalności. Pierwsza transakcja wymiany nastąpiła w październiku 2009 roku, gdy na platformie New Liberty Standard sprzedano 5050 bitcoinów za kwotę 5,02 dolara, co odpowiadało kosztom energii elektrycznej potrzebnej do wydobywania kryptowaluty²⁴. Z kolei 22 maja 2010 roku dokonano pierwszej udokumentowanej transakcji, oferując 10 tysięcy bitcoinów za dwie pizze o

²⁰ YouTube, Historia bez cenzury, *Złoto z próbki - alchemia*, źródło: <https://youtu.be/slWRD8UWGBw> [dostęp: 14.10.2024 r.].

²¹ National Geographic Polska, *Następna "gorączka złota" będzie na dnie oceanów*, źródło: <https://www.national-geographic.pl/nauka/nastepna-goraczka-zlota-bedzie-na-dnie-oceanow/> autor: Brian Clark Howard, [dostęp: 14.10.2024 r.].

²² Rothbard M., *Złoto, banki, ludzie – krótka historia pieniądza*, Fijorr Publishing, Warszawa 2016, 128 – 129.

²³ Blockworks, *Why is 2140 the end of bitcoin inflation?*, źródło: <https://blockworks.co/news/bitcoin-halving-inflation-and-issuance-schedule> autor: Macauley Peterson, [dostęp: 14.10.2024 r.].

²⁴ BitHub.pl, *5050 BTC sprzedane za 5,02 \$ | 10 lat historycznej transakcji*, źródło: <https://bithub.pl/wiadomosci/5050-btc-sprzedane-za-502-10-lat-historycznej-transakcji/> autor: Maciej Kosior, [dostęp: 14.10.2024 r.].

ówczesnej wartości 41\$²⁵. Oznacza to, że już wtedy zaistniała dobrowolna chęć pośredniej wymiany jednego dobra na Bitcoina. Obecnie w Polsce oraz na świecie przybywa firm, które akceptują wybrane kryptowaluty jako bezpośrednie formy płatności, jednak liczba ta wciąż pozostaje niewielka w porównaniu do ogromu współczesnej gospodarki²⁶.

Prawdopodobnie najpoważniejszą przeszkodą Bitcoina na drodze do osiągnięcia statusu faktycznego pieniądza jest jego aspekt technologiczny. Posiada on limit dziennych transakcji, początkowo wynoszący 7 operacji na sekundę²⁷. Oznacza to od 518.400 do 1.209.600 obrotów dziennie oraz od 189.216.000 do 441.504.000 rocznie. Dla porównania w 2020 roku Polacy za pomocą BLIKA wykonywali średnio 1,5 miliona transakcji każdego dnia i ponad 420 milionów przez cały rok²⁸. Wynika z tego, że już kilka lat temu pojedynczy europejski kraj byłby w stanie jedną tylko formą płatności wyczerpać możliwości przerobowe całej kryptowaluty.²⁹

Bitcoin zdecydowanie bardziej przypomina pieniądz niż walutę, głównie przez swój oddolny charakter i względną niezależność od rządów. Jednakże, biorąc pod uwagę jego stosunkowo młody wiek i ciągły rozwój technologiczny, trudno jednoznacznie określić, czy w pełni zasługuje on na miano faktycznego pieniądza – wszystko zależy od kryteriów skali, jaką się przyjmie dla „powszechnej akceptowalności”. Zdaniem niektórych ekonomistów Bitcoin z czasem może rozwijać się w stronę nie środka pośredniego wymiany, a raczej środka przechowywania wartości – z jednoczesnym obejściem limitów transakcyjnych za pomocą pośrednictwa banków kryptowalutowych³⁰. Nie należy zatem postrzegać go w kategorii sukcesu bądź porażki wolnorynkowego środka płatniczego, a wciąż trwającego procesu, na którego efekty przyjdzie jeszcze poczekać.

4. Waluty sklepowe

Współczesną ewolucję w postrzeganiu środka płatniczego, za sprawą rozwoju technologicznego, można obserwować również na przykładzie cyfrowych walut niektórych sklepów.

²⁵ Comparic, *14 lat temu kupił dwie pizze za 10 000 Bitcoinów! Teraz są one warte 700 mln USD!*, źródło: <https://comparic.pl/14-lat-temu-kupil-dwie-pizze-za-10-000-bitcoinow-teraz-sa-one-warte-700-mln-usd/> autor: Karolina Zawodnik, [dostęp: 14.10.2024 r.].

²⁶ bitpay, *Who accepts Bitcoin? 250+ companies & stores that accept cryptocurrency*, źródło: <https://bitpay.com/directory/> [dostęp: 14.10.2024 r.].

²⁷ cryptomus, *Transakcje Bitcoin: Opłaty, Szybkość, Limity*, źródło: <https://cryptomus.com/pl/blog/bitcoin-transactions-fees-speed-limits> [dostęp: 14.10.2024 r.].

²⁸ BLIK, *424 miliony transakcji o wartości 57 miliardów zł w 2020 roku – BLIK pędzi coraz szybciej*, źródło: <https://blik.com/424-miliony-transakcji-o-wartosci-57-miliardow-zl-w-2020-roku-blik-pedzi-coraz-szybciej> autor: Marek Georgica, [dostęp: 14.10.2024 r.].

²⁹ Urbańczyk M., *Kryptowaluty i decentralizacja kontra waluty centralnie sterowane*, Politechnika Bydgoska im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich 2023, s. 38

³⁰ Ammous S., *Standard Bitcoina*, Fijorr Publishing, Wrocław 2020, s. 279 – 310.

Przedsiębiorstwa, a w szczególności duże korporacje oraz platformy e-commerce, tworzą własne formy cyfrowej waluty, często w formie tokenów lub punktów lojalnościowych, które mają na celu przyciągnięcie i utrzymanie klientów. Są one ściśle powiązane z ekosystemami poszczególnych firm, często za sprawą dedykowanych aplikacji. Środki np. w postaci punktów można otrzymać chociażby za dokonywane zakupy, czy polecenie znajomego, a następnie wydać w wewnętrznym sklepie. Na tej zasadzie działa chociażby InPost (InCoiny), McDonald's czy Żabka oraz wiele więcej. Każde z nich, chociaż podchodzi do zagadnienia w sposób indywidualny, działa na podobnej zasadzie.

- InPost – InCoiny otrzymać można np. za odbiór paczki przez paczkomat (20), nadanie paczki (50), czy odbiór paczki od kuriera (10)³¹. Zróżnicowanie punktacji w jasny sposób ma sugerować, do których czynności firma zachęca swoich klientów. Przyjmując koszt nadania przesyłki na od 11,99 zł do 25,99 zł³² wyliczyć można, że jeden InCoin posiada przelicznik od około 0,24 zł do 0,52 zł. Jeśli natomiast liczyć ogólny przyrost waluty w obiegu (ponieważ po nadaniu, ktoś tę przesyłkę musi odebrać), byłby on na poziomie od 0,17 zł do 0,37 zł³³. Waluty nie można oczywiście bezpośrednio wypłacić na złotówki, można jednak otrzymać jej ekwiwalent. Tym sposobem, przyjmując za punkt odniesienia voucher na zakupy z InPost Pay, za 160 InCoinów można otrzymać 10 zł, za 300 InCoinów 20 zł, a za 400 InCoinów 30 zł³⁴. Daje to przelicznik na poziomie od 0,0625 zł do 0,075 zł za InCoina.
- McDonald's – każda złotówka wydana w restauracji to 10 punktów³⁵. Oznacza to, że 1 punkt wart jest 0,10 zł. By obliczyć kurs zwrotny, można przyjąć 3 progi: małe frytki (650 punktów, przy cenie 9,1 zł), średnie frytki (1150 punktów, przy cenie 10,1 zł) oraz BigMac (2450 punktów, przy cenie 20,9 zł)³⁶. Daje to przelicznik na poziomie od 0,00853 zł/punkt do 0,014 zł/punkt. Kurs punktów maleje wraz z większymi zakupami.
- Żabka – każda wydana złotówka to 4 żappsy³⁷, co przekłada się na przelicznik na poziomie 0,25 zł za żappsa. O wiele trudniejsze okazuje się ustalenie kursu zwrotnego,

³¹ Aplikacja mobilna InPost Mobile, zakładka Nagrody. Stan na 14.10.2024 r.

³² Aplikacja mobilna InPost Mobile, zakładka Przesyłki. Stan na 14.10.2024 r.

³³ Przelicznik ten nie jest uniwersalny, chociażby ze względu na darmowe dostawy w przypadku sklepów internetowych pokroju Allegro, czy Amazon. Ze względu na uproszczenie przekazu, na potrzeby artykułu przyjęty zostanie kurs na poziomie od 0,24 zł do 0,52 zł.

³⁴ Aplikacja mobilna InPost Mobile, zakładka Nagrody. Stan na 14.10.2024 r.

³⁵ McDonald's, *Witaj w aplikacji McDonald's*, źródło: <https://mcdonalds.pl/aplikacja-mobilna/> [dostęp: 14.10.2024 r.].

³⁶ Aplikacja mobilna McDonald's, zakładka MojeM Nagrody. Stan na 14.10.2024 r.

³⁷ Żabka, *Wejdź w mobilny świat Żabki*, źródło: <https://www.zabka.pl/aplikacja-zappka/> [dostęp: 14.10.2024 r.].

gdyż każdy punkt może posiadać nieznaczące różnice cenowe produktów, w zależności od regionu. Przyjmując za punkt odniesienia ofertę dań prosto z pieca w postaci: frytki (1190 żappsów, przy cenie 6,99 zł), zapiekanka (2190 żappsów, przy cenie 10,99 zł) chrupbox frytki + stripsy (2590 żappsów, przy cenie 12,99 zł)³⁸. Kurs Żappsów na złotówki wynosi od 0,00501 zł do 0,00587 zł za Żappsa.

W każdej z trzech analizowanych firm przelicznik punktów na złotówki zależy od sposobu ich zdobywania oraz rodzaju wymiany. W każdym z przypadków kurs przy wymianie jest zauważalnie niższy niż wartość, jaką mają punkty przy zdobywaniu, co ogranicza ich opłacalność przy natychmiastowej konwersji.

Głównym celem wymienionych powyżej środków płatniczych jest zwiększenie lojalności klienta oraz przekonanie go do korzystania z aplikacji mobilnych, za pomocą prostego mechanizmu zachęt. Chociaż ciekawe i posiadające potencjał rozwojowy, bliżej im do wewnętrznych walut, a nie pieniądza. Największą wadą tych rozwiązań jest bez wątpienia ich ograniczenie jedynie do zamkniętego ekosystemu danego przedsiębiorstwa. Nie istnieje możliwość opłacenia zamówienia w McDonald's za pomocą posiadanych żappsów – trudno również wyobrazić sobie, jak wyglądałby przelicznik takich walut; czy byłyby kształtowane za pomocą naturalnych mechanizmów rynkowych, czy ustalany na sztywno przez korporacje. Brak płynnych kursów wymiany, w połączeniu z odgórnym zarządzaniem, mógłby doprowadzić do powiązania wartości pomniejszych walut z jedną dominującą – prawdopodobnie firmy o największym potencjale ekonomicznym. Dodatkowo, chociażby w przypadku McDonald's, zdobyte punkty mają termin ważności, po którym bezpowrotnie przepadają³⁹. Przypomina to w swoich założeniach cyfrowego juana⁴⁰ i rodzi zagrożenia jeszcze większej presji inflacyjnej: konsument bojąc się utraty środków, będzie dokonywał zakupów potencjalnie zbędnych. Warto przy tym zastanowić się nad faktem, czy mając pełną kontrolę nad "ilością" waluty w obiegu, firmy mogą dowolnie kreować kursy wymiany na produkty. W swoich założeniach przypomina to gospodarkę centralnie planowaną, wręcz komunistyczną, gdyż emitent środka płatniczego jest jednocześnie jedynym dostawcą towarów i usług. W praktyce, za sprawą możliwości dokonywania płatności walutą narodową, scenariusz ten jest bardzo wątpliwy w realizacji – ustalając nierealistyczne przeliczniki, korporacje doprowadziłyby do

³⁸ Zarówno w przypadku Żabki, jak i McDonald's przyjęto ceny referencyjne, bez uwzględnienia promocji. Żabka, *Poznaj produkty Żabka Cafe*, źródło: <https://www.zabka.pl/zabka-cafe/cieple-przekaski/> [dostęp: 14.10.2024 r.].

³⁹ McDonald's, *Witaj w aplikacji McDonald's*, źródło: <https://mcdonalds.pl/aplikacja-mobilna/> [dostęp: 14.10.2024 r.].

⁴⁰ Rzeczpospolita, *Chiny wprowadzą w pieniądzech datę ważności. Niepokój USA*, źródło: <https://cyfrowa.rp.pl/technologie/art18160321-chiny-wprowadza-w-pieniadzach-date-waznosci-niepokoj-usa> autor: Hubert Kozieł, [dostęp: 14.10.2024 r.].

marginalizacji własnego środka wymiany. Dzięki zewnętrznej konkurencji, wciąż muszą reagować na popyt, dostosowując do niego ceny. Pewną nadzieję budzą żappsy, które za pomocą aplikacji pozwalają konsumentom na przelewanie posiadanych środków innym osobom. Jest to bez wątpienia krok we właściwą stronę, tworząc swoiste rynki zbytu. Na chwilę obecną abstrakcyjnym wydaje się być scenariusz, w którym za wykonanie jakiejś usługi proponuje się wynagrodzenie w żappsach (głównie przez ich niekorzystny kurs wymiany), jednak być może z czasem się to zmieni. Pracownicy sieci sklepów mogliby np. otrzymywać codziennie jakąś ilość wewnętrznej waluty, do wykorzystania w sklepie. Część z nich mogłaby potraktować to jako możliwość otrzymania obiadu na koszt pracodawcy, podczas gdy inni, nie widząc dla siebie w ofercie sklepu nic ciekawego, otrzymane środki trzymaliby nienaruszone. Zgromadzone w ten sposób oszczędności z czasem mogłyby urosnąć do znacznych rozmiarów, prowadząc do wytworzenia się faktycznego rynku. Mało kto chciałby oczywiście pracować za równowartość zapiekanki, zwłaszcza możliwej do kupienia tylko w jednym miejscu. Jeśli jednak zaoferować za usługi proporcjonalnie więcej potencjalnych zapiekaneek, niż konkurencja, można założyć, że znalazłyby się osoby gotowe do podjęcia takiej pracy – możliwość zakupu jedzenia np. w 1,5 razy większej ilości, mogłoby okazać się dla niektórych ważniejsze niż ograniczenie do dokonywania transakcji tylko u jednego sprzedawcy⁴¹. Rozsądnym byłoby zatem obserwowanie działań wielkich korporacji, gdyż mogą za sobą nieść zarówno szanse, jaki zagrożenia w sferze monetarnej.

⁴¹ Jest to założenie zgodne z teorią subiektywnej wartości, jednak należy pamiętać, iż skala takiej formy zatrudnienia byłaby prawdopodobnie marginalna.

Zakończenie

Wnioski płynące z analizy funkcjonowania pieniądza oraz nowoczesnych form walut cyfrowych prowadzić mogą do głębszego zrozumienia ewolucji współczesnych środków pośrednich wymiany w globalnej gospodarce. Przykład Bitcoina doskonale ilustruje, jak oddolne inicjatywy mogą zyskać na znaczeniu w kontekście wyzwań związanych z tradycyjnym systemem monetarnym, choć jednocześnie uwidacznia problemy wynikające z braku powszechnej akceptacji oraz ograniczeń technologicznych. Bitcoin, dzięki swojej strukturze i skończonej podaży, zdaje się spełniać wiele cech dobrego pieniądza, jednak jego niska przepustowość transakcji może stanowić poważną przeszkodę dla rozwoju w kierunku środka pośredniego wymiany. Niemniej jednak, długoterminowy potencjał kryptowaluty jako środka przechowywania wartości oraz jego niezależność od centralnych władz sprawiają, że stanowi on ciekawą alternatywą w kontekście rosnącej inflacji walut fiat. Jednakże pełna denacjonalizacja pieniądza, o której wspominał Friedrich August von Hayek, wciąż pozostaje teoretycznym konceptem, gdyż istnieje zbyt wiele barier regulacyjnych i technologicznych, które kryptowaluty, jak i inne alternatywy muszą pokonać. Przykłady walut sklepowych, takich jak punkty lojalnościowe w McDonald's, Żabce czy InPost, pokazują jak cyfryzacja i innowacje w sektorze prywatnym mogą wpłynąć na sposób postrzegania wartości oraz formy płatności. Te zamknięte ekosystemy mają na celu zwiększenie lojalności klientów, oferując w zamian wewnętrzne formy waluty. Choć takie rozwiązania mogą działać skutecznie w kontekście firm, nie są w stanie pełnić funkcji pieniądza w jego klasycznym rozumieniu. Współczesna gospodarka, stojąca w obliczu kolejnej rewolucji przemysłowej oraz rosnącej roli cyfryzacji, zmusza do ponownego przemyślenia definicji i roli pieniądza. Pomimo istotnych postępów w obszarze kryptowalut oraz walut cyfrowych, wiele przeszkód – zarówno technologicznych, jak i politycznych – pozostaje do przezwyciężenia. Dopiero z czasem będzie można jednoznacznie ocenić, czy nowe formy pieniądza zdołają zrewolucjonizować system monetarny, czy też pozostaną ciekawym, ale niszowym rozwiązaniem. Waluty sklepowe, choć interesujące w swoim modelu operacyjnym, pozostają narzędziem marketingowym i nie stanowią realnej alternatywy dla prawdziwych, powszechnie akceptowanych środków wymiany. Ostatecznie, rozwój technologii i zmiany społeczne mogą wpłynąć na dalsze przekształcenie pojęcia pieniądza, ale proces ten wciąż trwa i jego ostateczny wynik pozostaje niepewny.

Bibliografia:

- Ammous S., Standard Bitcoina, Fijorr Publishing, Wrocław 2020, s. 279 – 310.
- Aplikacja mobilna InPost Mobile, zakładka Nagrody. Stan na 14.10.2024 r.
- Aplikacja mobilna InPost Mobile, zakładka Przesyłki. Stan na 14.10.2024 r.
- Aplikacja mobilna McDonald's, zakładka MojeM Nagrody. Stan na 14.10.2024 r.
- Bagus P., Tragedia Euro, Fundacja Instytut Ludwiga von Misesa, Kraków 2011, s. 19 – 25.
- Baader R., Koniec pieniądza papierowego, Warszawa 2022, s. 143.
- BLIK, 424 miliony transakcji o wartości 57 miliardów zł w 2020 roku – BLIK pędzi coraz szybciej, źródło: <https://blik.com/424-miliony-transakcji-o-wartosci-57-miliardow-zl-w-2020-roku-blik-pedzi-coraz-szybciej>, autor: Marek Gieorgica, [dostęp: 14.10.2024 r.].
- bitpay, Who accepts Bitcoin? 250+ companies & stores that accept cryptocurrency, źródło: <https://bitpay.com/directory/> [dostęp: 14.10.2024 r.].
- BitHub.pl, 5050 BTC sprzedane za 5,02 \$ | 10 lat historycznej transakcji, źródło: <https://bithub.pl/wiadomosci/5050-btc-sprzedane-za-502-10-lat-historycznej-transakcji/>, autor: Maciej Kosior, [dostęp: 14.10.2024 r.].
- Blockworks, Why is 2140 the end of bitcoin inflation?, źródło: <https://blockworks.co/news/bitcoin-halving-inflation-and-issuance-schedule>, autor: Macauley Peterson, [dostęp: 14.10.2024 r.].
- Comparic, 14 lat temu kupił dwie pizze za 10 000 Bitcoinów! Teraz są one warte 700 mln USD!, źródło: <https://comparic.pl/14-lat-temu-kupil-dwie-pizze-za-10-000-bitcoinow-teraz-sa-one-warte-700-mln-usd/>, autor: Karolina Zawodnik, [dostęp: 14.10.2024 r.].
- cryptomus, Transakcje Bitcoin: Opłaty, Szybkość, Limity, źródło: <https://cryptomus.com/pl/blog/bitcoin-transactions-fees-speed-limits>, [dostęp: 14.10.2024 r.].
- Gilder G., Standard złota w epoce pieniądza cyfrowego, Fijorr Publishing, Warszawa 2015, s. 32.
- INFOR, Waluta, źródło: <https://www.infor.pl/slownik/biznes/5805933,waluta.html> [dostęp: 14.10.2024 r.].
- Instytut Misesa, Hiperinflacja w Zimbabwe, źródło: <https://mises.pl/storage/files/articles/2014/07/coomer-gstraunthaler-hiperinflacja-w-zimbabwe.pdf>, autorzy: Jauzon Coomer, Thomas Gstraunthaler, [dostęp: 14.10.2024 r.].
- McDonald's, Witaj w aplikacji McDonald's, źródło: <https://mcdonalds.pl/aplikacja-mobilna/>, [dostęp: 14.10.2024 r.].
- Mises L., Teoria pieniądza i kredytu.
- National Geographic Polska, Następna "gorączka złota" będzie na dnie oceanów, źródło: <https://www.national-geographic.pl/nauka/nastepna-goraczka-zlota-bedzie-na-dnie-oceanow/>, autor: Brian Clark Howard, [dostęp: 14.10.2024 r.].
- Rothbard M., Złoto, banki, ludzie – krótka historia pieniądza, Fijorr Publishing, Warszawa 2016 – przedmowa autorstwa Machaj M., s. 5 – 21 oraz s. 128 – 129.
- Rzeczpospolita, Chiny wprowadzą w pieniądzech datę ważności. Niepokój USA, źródło: <https://cyfrowa.rp.pl/technologie/art18160321-chiny-wprowadza-w-pieniazdach-date-waznosci-niepokoj-usa>, autor: Hubert Koziół, [dostęp: 14.10.2024 r.].
- Słownik Języka Polskiego, Pieniądz, źródło: <https://sjp.pl/pieni%C4%85dz>, [dostęp: 14.10.2024 r.].
- Słownik Języka Polskiego, Waluta, źródło: <https://sjp.pl/waluta>, [dostęp: 14.10.2024 r.].

- Sopoćko A., Pieniądz jedno pokolenie później, s. 1, źródło: <https://publikacje.pan.pl/Content/116686/PDF/19Sopo%C4%87ko.pdf>, [dostęp: 14.10.2024 r.].
- Swissgoldsafe, Stock-to-flow ratio, źródło: <https://swissgoldsafe.ch/en/additional-information/fundamentals-precious-metals/stock-to-flow-ratio/>, [dostęp: 14.10.2024 r.].
- synonim.net, Pieniądz, źródło: <https://synonim.net/synonim/pieni%C4%85dz>, [dostęp: 14.10.2024 r.].
- Tannehill L. oraz Tannehill M., Rynek i wolność, Fijorr Publishing, Warszawa, s. 261.
- WielkaHistoria, Hiperinflacja w Republice Weimarskiej. Co sprawiło, że inflacja w Niemczech wzrosła do 30 000 procent miesięcznie?, źródło: <https://wielkahistoria.pl/hiperinflacja-w-republice-weimarskiej-co-sprawilo-ze-inflacja-w-niemczech-wzrosla-do-30-000-procent-miesiecznie/>, autor: Harald Jähner, [dostęp: 14.10.2024 r.].
- YouTube, Historia bez cenzury, Złoto z próbówki - alchemia, źródło: <https://youtu.be/slWRD8UWGBw>, [dostęp: 14.10.2024 r.].
- Żabka, Poznaj produkty Żabka Cafe, źródło: <https://www.zabka.pl/zabka-cafe/cieple-przekaski/>, [dostęp: 14.10.2024 r.].
- Żabka, Wejdź w mobilny świat Żabki, źródło: <https://www.zabka.pl/aplikacja-zappka/>, [dostęp: 14.10.2024 r.].

MONEY VS. CURRENCY: ALTERNATIVES TO CENTRAL STATE CURRENCIES, OR CONTEMPORARY DENATIONALIZATION OF MEANS OF PAYMENT

Abstract

Purpose – The article focuses on analyzing the contemporary understanding of money and currency while presenting alternative forms of means of payment. The subject of the research is the phenomenon of denationalizing money in the context of cryptocurrencies (especially Bitcoin) and internal corporate currencies. The main goal is to assess the stability and functionality of these solutions compared to state-issued currencies.

Methodology – The study employs a literature review and a comparative analysis of selected examples (Bitcoin and loyalty programs of InPost, Żabka, and McDonald's). Both economic and technological aspects are taken into account to illustrate the multifaceted nature of the issue.

Findings – The research indicates that Bitcoin possesses many features of good money (limited supply, independence from central authorities), although technological constraints hinder its widespread adoption. Store-issued currencies may boost customer loyalty but remain confined to closed ecosystems, excluding them from the category of a universal medium of exchange. Consequently, the complete denationalization of money still appears to be a theoretical concept, while practical alternatives hold both potential and significant limitations.

Keywords: money, currency, denationalization, Austrian School of Economics, digital currencies

JEL classification: E42, E31, E51, G21, O33

Maciej Urbańczyk
macurb001@pbs.edu.pl